

Ю.А. ГРАБОВСЬКА, завідувач протиепізоотичного відділу Арцизької державної лікарні ветеринарної медицини Одеської області

ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНІ ЗАХОДИ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ ХВОРОБИ АУЄСКІ У ГОСПОДАРСТВАХ АРЦИЗЬКОГО РАЙОНУ

На хворобу Ауєскі (лат. morbus Aujeszky; псевдосказ, інфекційний бульбарний параліч, інфекційний менінгоенцефаліт) хворіють багато видів домашніх і диких тварин. Вона характеризується гострим перебігом, що проявляється розладом ЦНС, сильною сверблячкою і розчухами (в усіх тварин, крім свиней і хутрових звірів). У свиней захворювання зазвичай супроводжується лихоманкою, а в молодняку – судомами, паралічем, загибеллю.

Хворобу вперше описав у 1902 р. і диференціював її від сказу угорський учений А. Ауєскі. Вона значно поширена в країнах з високою щільністю поголів'я свиней. У СРСР захворювання вперше описали в 1935 р. у поросят-сисунів одного з господарств Дніпропетровської області Української РСР Б.Е. Айзенман та І.І. Лукашев. У 1967–2007 рр. хворобу Ауєскі свиней було зареєстровано в 72 країнах.

При появі захворювання в свинарських господарствах загибель молодняку досягає 80 %, тому економічні збитки надзвичайно великі. Як правило, гинуть тварини всіх видів і віку, крім дорослих свиней. Свині, які перехворіли, значно знижують приріст, а племінні – знецінюються. Крім того, витрачаються чималі кошти на проведення карантинних і оздоровчих заходів.

Збудник хвороби Ауєскі – ДНК-вмістний вірус родини *Herpesviridae*, який належить до пантропних, проте в нього виражена схильність до нейротропізму і пневмотропізму. Культивують його на тканинах курячих ембріонів або на культурах курячих фібробластів, клітин нирок кроленят, свиней. У клітинах хворих тварин вірус утворює специфічні тільки-включення. Він досить стійкий до факторів довкілля й за низької температури та високої вологості зберігається в середньому до 60 днів. До хімічних речовин нестійкий.

У природних умовах вірус хвороби Ауєскі вражає велику рогату худобу, оленів, овець, свиней, коней, котів, собак, лисиць, норок, вовків, їжаків, ведмедів, гризунів, птахів, однак чутливість до нього тварин різних видів

неоднакова. З домашніх тварин найбільш сприйнятливі свині (поросята й поросні свиноматки), велика й дрібна рогата худоба, собаки й коти (частіше цуценята й котенята). Хвороба в них має важкий перебіг і майже завжди закінчується загибеллю. Коні, осли, мули менш сприйнятливі. З хутрових звірів частіше хворіють норки (при поїданні інфікованого м'ясного корму).

Джерелом збудника виступають хворі тварини та вірусоносії, фактором передачі – молоко (особливо в свиней). Вірусоносіями можуть бути свині (до 140 діб, встановлено випадки вірусоносійства до 6 міс.), а також щури (до 130 діб). З віком тварин тривалість вірусоносійства зростає.

Діагностика хвороби Ауєскі заснована на даних епізоотологічного, клінічного, патолого-анатомічного й біологічного методів дослідження. При диференційній діагностиці слід враховувати сказ, лістеріоз, чуму хутрових звірів, інфекційний енцефаломієліт лисиць, чуму й сальмонельоз свиней.

Після хвороби формується напружений імунітет на 1–3 роки. Крім специфічних антитіл в імунітеті велику роль відіграють неспецифічні білкові речовини – інгібітори й інтерферон. Пасивний (колостральний) імунітет обумовлений передачею материнських антитіл із молозивом.

Вакцинація проти хвороби Ауєскі значно стримує поширення інфекції, зменшує рівень інфікування поголів'я й тиск польового вірусу в довкіллі. Маркіровані вакцини зі штаму Bartha K61 вважаються найбільш безпечними.

Важливою умовою, яка забезпечує ефективність попередження хвороби, є плановий епізоотичний контроль за домашніми й дикими тваринами (у т. ч. пуляціями гризунів), особливо в свинарських господарствах. Виявляють вірусоносіїв шляхом біологічних проб (кролі) й серологічного дослідження. У благополучних господарствах тварини не мають віруснейтралізуючих антитіл.

Щоб запобігти занесенню збудника, племінних тварин і корми слід купувати лише у благополучних господарствах. Добір тварин для селекційної роботи, їх переміщення й торгівлю ними потрібно організувати таким чином, щоб максимально знизити ризик вивезення особин, серологічно не обстежених на носійство вірусу хвороби Ауєскі. Не можна купувати тварин для відтворення громадського поголів'я у відгодівельних пунктах і господарствах.

Велике профілактичне значення має організація літньо-табірного утримання свиней, забезпечення їх повноцінними кормами, систематична боротьба з гризунами, бродячими тваринами. При загрозі виникнення хвороби негайно проводять профілактичну вакцинацію свиней.

При появі хвороби в неблагополучному господарстві (фермі, бригаді, розпліднику) запроваджують карантин – забороняють ввезення, вивезення й перегрупування свиней, припиняють парування, зважування, татування, проводять поточну дезінфекцію, дератизацію й інші заходи, здатні зупинити поширення захворювання.

Поголів'я тварин такого господарства клінічно оглядають і вибірково вимірюють температуру. Хворих і підозрілих ізолюють і лікують глобуліном, симптоматичними засобами й антибіотиками (попередження вторинної інфекції). Клінічно здорових тварин негайно вакцинують при одночасній санації довкілля. У місцях ізоляції тварин дезінфекцію

проводять щодня, а в приміщеннях із здоровими тваринами – щотижня. Підстилку знешкоджують біотермічно, а гній – хлорним вапном (12 кг/м^3). М'ясо вимушено забитих свиней знешкоджують шляхом проварювання. Шкури знімати не слід – їх обпалюють або ошпарюють. Трупні спалюють або утилізують.

Карантин знімають через місяць після припинення захворювання й видалення з господарства перехворілих тварин, проведення повного комплексу загальних і спеціальних оздоровчих заходів.

У 2008 р. було затверджено Інструкцію про заходи з профілактики та ліквідації хвороби Ауескі сільськогосподарських тварин і хутрових звірів і прийнято Програму викорінювання хвороби Ауескі свиней на території України.

Програма зокрема включає:

- складання електронного реєстру всіх свинарських господарств, який дозволить систематизувати отримані дані й оперативно коригувати протиепізоотичні плани в масштабах району, області, країни;

- проведення серологічного скринінгу поголів'я свиней усіх господарств на наявність антитіл до вірусу хвороби Ауескі, що дозволить визначити реальний епізоотичний стан у регіоні;

- розроблення й затвердження регіональних комплексних планів з діагностики й профілактики хвороби Ауескі, у т. ч. в конкретних господарствах з урахуванням їх статусу й ступеня ураження поголів'я, для організації конкретних заходів з метою викорінювання хвороби;

- специфічну профілактику в неблагополучних господарствах тільки за допомогою маркованих gE-негативних вакцин, визначених Програмою та Інструкцією, щоб створити оптимальну

ситуацію для виконання диференційної діагностики;

- серологічний моніторинг дикої фауни для виявлення резервуарів збудника й відповідного коригування проти-епізоотичних заходів.

Мета зазначеної програми – викорінювання хвороби Ауескі свиней, припинення вакцинації та захист території країни від занесення інфекції в інтересах безпеки суспільства, довкілля й кожної людини зокрема. Її виконання дасть змогу уникнути економічних втрат і наблизитися до європейських і світових стандартів. Завдяки таким програмам уже понад 40 розвинених країн звільнилися від збудника захворювання.

У тваринництві Арцизького району Одеської області переважає свинарство, тому всі сили ветеринарної служби спрямовані на збереження благополуччя поголів'я. Найбільше випадків хвороби Ауескі свиней у господарствах і приватному секторі району реєстрували в 1950–60-ті рр. Та завдяки злагодженим діям ветеринарної служби поширення захворювання було припинено. Останній спалах було зареєстровано в 1988 р. в с. Главани. З 1989 по 2012 р. в Арцизькому районі не зафіксовано жодного випадку захворювання. На цей час район благополучний щодо хвороби Ауескі.

Сьогодні в районі функціонують 8 свиноферм (17 700 голів свиней). Три з них – ТОВ «Агрофірма «Дністровська», СП «Дністро-Гібрид» і ТОВ «Арцизька м'ясна компанія» – спеціалізовані, й там утримується основне поголів'я району. Ці господарства займаються розведенням племінних свиней порід ландрас, великої білої французької селекції, п'єтрен, макстер і дюрор, імпортованих із Франції в 2000–2009 рр.

Для контролю за епізоотичною ситуацією щодо хвороби Ауескі в господарствах району раз на 12 місяців прово-

дять дослідження на виявлення інфікованих тварин. Для цього вибірково вивчають сироватку крові від тварин різних вікових груп (до 15% поголів'я). Так, торік було досліджено 265 проб і отримано негативні результати. Щодня свинопоголів'я обстежують клінічно. Тварини, яких уперше ввозять в господарство, обов'язково проходять карантин. Маточне поголів'я і ремонтних тварин утримують окремо від поголів'я, призначеного для відгодівлі. За графіками проводять поточну дезінфекцію й дератизацію тваринницьких приміщень. Саме виконання всіх заходів забезпечує благополуччя району щодо хвороби Ауескі впродовж останніх років.

СПИСОК

ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. **Алтухов М.М.** Короткий справочник ветеринарного врача / М.М. Алтухов. – М.: Агропромиздат, 1990. – 574 с.
2. **Бакулов И.А.** Эпизоотология с микробиологией / И.А. Бакулов. – М.: Агропромиздат, 1987. – 415 с.
3. **Гавриш В.Г.** Справочник ветеринарного врача / В.Г. Гавриш. – 4-е изд. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2003. – 576 с.
4. **Довідник ветеринарного лікаря** / П.П. Достоевський, Н.А. Судаков, В.А. Атамась та ін. – К.: Урожай, 1990. – 784 с.
5. **Довідник лікаря ветеринарної медицини** / П.І. Вербицький, П.П. Достоевський. – К.: Урожай, 2004. – 1280 с.
6. **Инфекционные болезни животных** / Б.Ф. Бессарабов, Е.С. Воронин и др.; под ред. А.А. Сидорчука. – М.: Колос, 2007. – 671 с.
7. **Конопаткин А.А.** Эпизоотология и инфекционные болезни сельскохозяйственных животных / А.А. Конопаткин, И.А. Бакулов, Я.В. Нуйкин и др.; под ред. А.А. Конопаткина. – М.: Колос, 1984. – 544 с.
8. **Справочник ветеринарного врача** / А.Ф. Кузнецов. – М.: Лань, 2002. – 896 с.

Одержано 2.07.2013

